

Zapisnik razgovora predsjednika SIV-a
Ante Markovića sa vodstvom Republike
Slovenije i Republike Hrvatske
19. lipnja 1991. u Beogradu

PREVOJCIĆ

250

STROGO POVERLJIVO

Trojni sastanak u Beogradu, 19. 6. 1991.

STENOGRAFSKE BELEŠKE

SA RAZGOVORA PREDSEDNIKA SIV-a ANTE MARKOVIĆA SA
RUKOVODSTVOM REPUBLIKE SLOVENIJE I REPUBLIKE HRVA-
TSKE; 19. VI 1991. GODINE U BEOGRADU

MARKOVIĆ: Moj prijedlog je stalno bio da se ne ide na glasanje nego na proglašavanje.

MESIĆ: To smo mi davno rekli ali to nisu prihvatili. Ne znam na koji način oni mogu izaći. Za glasanje kažu: to smo odglasali, ovo ne prihvaćaju, nude da se izmijeni redosljed; to se ne može provesti, ja ne znam na koju varijantu idu sada. To Vasil još nikom objasnio s kojom varijantom oni idu.

MARKOVIĆ: Nema druge varijante nego da se ide na proglašenje.

MESIĆ: Oni to ne prihvaćaju.

MARKOVIĆ: Da bi trebalo naći neko rešenje pa je pokušao oped - zašto Hrvatska ne bi predložila drugog. Ne dolazi u obzir.

MARKOVIĆ: Juče sam ja sa Miloševićem imao razgovor jedno tri i pol sata. Sve su teme bile stavljene na stol a najčešće je bila ova - konstituiranje Predsjedništva, nije bila samo ona nego i sve druge. Istina je ako bi ja smio dat ovako neku ocjenu da se on dobro pokolebao. Obećao je da će danas imati razgovore u Srbiji i da će mi se javiti ako ima šta novoga.

TUDJMAN: Što se tiče mene ne dolazim dok ne bude Predsjedništvo konstituirano. Ne bih želio davati legitimaciju kao da tobože funkcionira, a ne funkcionira.

MARKOVIĆ: Neće funkcionirati time što će se sastati pa rastati, to sigurno neće. Možda bi jedan takav razgovor bio

i pritisak da se to ipak konstituira. Ja mislim da bi bio, ja ga ne bih isključio. Mnoge pretpostavke za to stvaraju da će se to morat napraviti. Jednostavno kao što i na nekim drugim segmentima nedostatak Predsjedništva jednostavno sada lomi cijeli sistem. To je činjenica. Eto sad smo mi razgovarali. Mi smo stvarno pred jednim bukvalno kolapsom finansijskim, monetarnim, deviznim kako god hoćete. Sve je blokirano, sve je u bukvalnom smislu reći - pitanje je da li ćemo mi sada uopće morati prestati da emitiramo novac. Nema budžeta.

Ali dobro možemo razgovarati posle kad bude vremena, ja se bojim da ništa od ovoga, ništa vi što namjeravate provest neće se moć provest ako bude sve kolapsiralo. Ovo što smo malo obnovili proizvodnju u psolednja dva mjeseca i izvoz - to neće izdržati. Jer dok god postoji sistem on bi morao funkcionirati. Ako on ne funkcionira moraju da funkcioniraju drugi djelovi sistema a oni ne mogu i nisu u stanju da se konstituiraaju sa vremenom nestanka jednog sistema.

TUDJMAN: Dobro ja sam dao inicijativu da se nadjemo u ovom smislu ne sa vama kao federacijom nego predstavnici Hrvatske i Slvoenije sa predstavnikom savezne vlade da bi smo se dogovorili šta posle naših odluka krajem mjeseca, a to je za 7-8 dana, kad Hrvatska i Slovenija donesu odluke o osamostaljenju. Možda za teve kao predsednika savezne vlade to uopće nije interesantno. Znači da to ne smatramo činom koji se sprovodi u život u sim područjina, nego znači u državno-političkom smislu. Da! To znači osamostaljenje, upravo to, znamo priznajemo u aktu proces razdruživanja, koje može trajati na nekim područjima i mjesec a na nekim i brzo. Prema tome danas bi bilo interesantno da sa saveznom vladom postignemo suglasnost o funkcionisanju federacije u prijelaznom razdoblju. Onda bi trebao dogovor sukladniji nego što je to do sada bio, iz dosadašnjih razgovora. To je razlog

zbog kojeg smo zajedno sjeli na našem sastanku u Sloveniji. Taj razgovor je bio potreban zato što ne znam da li kod tebe i čitane savezne vlade pa i svih saveznih tijela da je jasno da ono što smi mi u odluci o referendumu dostavili svima, sagalsno sa skupštinom, vladom, svima, da Hrvatska pristupa tome, ali imali smo dojam da u saveznim tijelima, kao i u nekim diplomatskim redovima to baš nije bilo shvaćeno. Stalno se govirilo o tome da Slovenija ide u radruživanje, a da Hrvatska neće pristupiti tom projektu.

KUČAN: Ako mogu nešto dodati. Mislim da ovo čini mi se ipak nešto menja od onoga što je do danas bilo. Mi smo tačno bili kod tebe tada Janez, Peterle i ja i kad smo se dogovorili za ovu radnu grupu, ja sam tebi rekao da bi bilo racionalno u tu grupu da udju Hrvati, da će oni to tako uraditi a tada formalno to nije bilo jasno ali sada je. Sada bi trebalo te razgovore voditi na taj način. Jer, rekao je predsednik taj proces koji mi predlaže-
mo - razdruživanje, koji znači postepeno prenošenje funkcija federacije na republike, na naše dve konkretno, on je potreban ne samo iz praktičnih razloga, nego i iz principijelnih razloga da se ne bi prekinuo normalni tok kruženja roba i kapitala, dakle da život teče normalnim putem. Taj je razgovor moguć samo ako postoji spremnost obadvoje, o tome bi se morali dogovoriti. Mi ćemo imati teškoće na našoj strani, a ti si to uočio kad si bio u Sloveniji. Što se mene tiče meni je jasno da ja imam sada svaki dan te sastanke, imam i večeras kad se vratim ali u principu mislim da bi stvari rešili samo na takav način. I u odnosu na nas isto naravno moramo dogovoriti dokada u Sloveniji - ne načelno nego konkretno i shvatiti šta to znači, naravno mi bi smo hteli shvatiti. Znam da to ne zavisi samo od tvoje volje i procene i sagledavanja stanja kakvo jeste. To nije realno, bila bi sasvim druga situacija koja je nepovoljna da blago kažem ne samo za nas nego za ovo što se zove Jugoslavije, imaće posledice.

MARKOVIĆ: Ti imaš tu prednost kad si uspio da pogledaš sve stenograme razgovore a kao što znaš razgovor su počeli negdje oko 11 sati a završili se u pola četiri ujutru. Prema tome, mi smo imali vremena, debelih nekih čini mi se 15 sati, 16 i više - 17 sati razgovora. Da li u tim razgovorima postoji jedno racionalno jezgro na kojem bismo mogli dalje voditi razgovore. Jer u suštini, je stanje sad takvog daljnji rasplet o kojem si ti sad samo na kraju nešto rekao Milane, ovisi u prvom redu o vama. A ne znači da ne ovisi i o drugima u zemlji, posebno o njima a i o nama. Već naš dogovor, mog dolazak u Sloveniju, istup u Skupštini Slovenije, razgovor sa poslanicima, razgovor sa šefovima partijskih frakcija, razgovor sa vladom prije toga, razgovor sa opozicijom, razgovor sa vladom poslije toga, mali noćni razgovori koje smo vodili skoro do pola četiri ujutru, oni su svi pokazali u suštini, ako se dobro pročita, spremnost vlade i moje osobno da ne samo razumijemo sve što se događa nego i da pomognemo da se razriješi kriza u našoj zemlji na produktivan način. Inače ne bi tamo išao.

TUDJMAN: A što je razlog da nisi izrazio takvu potrebu da dodješ i u hrvatski Sabor?

MARKOVIĆ: Ja nemam razloga da ne dodjem i pred hrvatski Sabor a ovdje sam ja bio pozvan na razgovoru kojeg smo vodili ovdje na kojem smo bili i predstavnik Slovenije, ova dva prisutna plus Peterle, bili smo Kadijević, Kambovski i ja. Ja nisam htio nikoga imenovati u Skupštini Slovenije mislio sam da to nije u redu da ovdje možemo govoriti stvari i ideje pa smo mislili da bi bilo dobro da se obratim Skupštini Slovenije pismom. Onda je to evoluiralo dalje pa se formiralo mišljenje da bi bilo dobro da se osim pisma Skupštini Slovenije, da se dodje u Skupštinu. Tada je Veljko zastupao stanovište da se odmah u našem saopćenju to kaže. Milan je bio mišljenja da je bolje da se pismom obrati SIV i da u tom pismu mi to zapravo naznačimo, jel tako bilo? Ja nastojim kao i uvijek da konkretno interpreti-

ram stvari - i nakon toga razgovora mi smo se našli na sjednici vlade, prihvatio se izveštaj, napisano je pismo i na osnovu toga došlo je do toga.

KUČAN: Stvar je počela od regruta.

MARKOVIĆ: To je povod bio a drugo je sve išlo do cjeline; ovo su stvarno bili regruti; donošenje odredjenih odluka koje su bile vremenski determinisane. Što se toga tiče Franjo nema nikakvih razloga da se ne obavi isti razgovor, potpuno isti samo još bi mogao biti na osnovu iskustva u Sloveniji bolje spremljen. On bi mogao obuhvatiti neke segmente koji tamo nismo uspjeli, ako vi to predlažete. Ali ja mislim da mi moramo obaviti sada razgovore koje sam ja tražio, ja sam tražio razgovore od Slovenije i ja moram reći da prave odgovore nemam da bi ih ja sam razumio. Ja sam vrlo jasno pitao, imam bilješke sa svih razgovora, imam sve stenograme. Da li odluka Slovenije je otcepljenje ili nije otcepljenje. Ja moram reći da sam čuo razna mišljenja. Mišljenja koja su govorila - nije otcepljenje nego je razdruživanje i odluka nije otcepljenje ali je diskontinuitet, prema tome otcepljenje. Ili bolje rečeno: formalno-pravno to neće biti otcepljenje ali suštinski ono to može biti. Ja sam i sa Milanom o tome razgovarao i razgovarao i kad smo ovdje bili. Mi sada imamo paket carinakah zakona. Mi smo sve te zakone proučili. Moram reći da smo uložili veliki napor da to razumjemo. Sad ovako globalno govoreći izgleda da i vi to sada radite u Hrvatskoj. Uglavnom, zakone koje smo mi dobili a koje ste Milane Vi dali u vašu Skupštinu su savezni zakoni koje ste prepisali, uglavnom. I vjerojatno se neko dosta mudro sjetio što da izmišlja novo prepisao je naše, čak su neke formulacije ostale iz kojih se vidi da se odnose na jednu službeniju cjelinu.

- 6 -

TUDJMAN: Pa dobro, radi se o prenošenju samo suverenosti na republike a jasno prihvaća se pravni poredak.

MARKOVIĆ: Ali s druge strane takovi zakoni zapravo u suštini predstavljaju akte otcepljenja. Oni su nedvosmisleni bez obzira šta ko govori. Ja mislim da je to prva stvar koju mi moramo razjasniti. Nije dovoljno kazati: to je razdruživanje koje je proces, jer zakoni koji se donose su zakoni o otcepljenju. Iako su to zakoni otcepljenja onda to tako treba reći.

TUDJMAN: To je pitanje formalno, jasno je da je cilj izdvajanje, osamostaljenje. Prema tome, samo iz realnih razloga želimo taj proces razdruživanja u dogovoru i sa saveznim tijelima i želimo otvorena vrata za razgovore, znači u to vrijeme za udruživanje kao suverenih republika. To je izraz naše konkretne situacije pa i želje znači da tu zajednicu ako je moguće zadržimo ukoliko bi mogla ona biti u interesu svih republika.

MARKOVIĆ: Mislim kod otcepljenja je stvar jasna. Otcepljenje je jednostrani akt, to znači apcil. Prema tome to je jasno. Kod ovog novog izraza razdruživanje - kod njega opet može biti postavljeno pitanje da li je to razdruživanje jedan demokratski akt kojim se na demokratski način reguliraju međusobni odnosi ili je akt jednostrani acil.

TUDJMAN: Predlažemo da to bude demokratski naravno ali taj demokratski način ne može dovesti u pitanje pravo i slovenskog i hrvatskog naroda na takav akt osamostaljenja, na osnovama prava o samoopredeljenju.

MARKOVIĆ: Nije to u pitanju, barem ne što se mene tiče, nije to u pitanju niti bi trebalo tako medju nama da razgovaramo. U pitanju je vrlo konkretan proces koji se pri tome događa, vrlo konkretan. Jeli to - ako je to znači jedan proces

kojim se naravno zapravo na svom opredeljenju da se ide na svoj suverenitet zapravo jednom procesu konstituira raj suverenitet, koliko ja razumjem, da ga se ne može jednostavno staviti u neku kištu pa ga prebacivati; možeš ako je to otcepljenje. Ali ako je razdruživanje i demokratski proces onda je zapravo se radi o procesu u kojem se to dešava. Ako je to tako onda zakoni koji se donose bi morali biti izraz takvog opredeljenja a ne duh i izraz faktičkog. Prema tome zakoni moraju biti tako napisani da oni izražavaju tu demokratsku proceduru i to konstituiranjem novih sistema. Sad daljnje pitanje, ako je to demokratski - da li je to jednosmerni proces, samo proces formiranja potpuno autonomnih jedinica koji se vodi do kraja u svim elementima sistema pa se tek onda razgovara nakon što se potpuno autarkični sistemi formiraju u svakom dijelu sistema, onda razgovara o njihovom razvijanju te autarkičnosti i ponovnom formiranju ili je to rekao bi proces koji ide u oba smjera. U oba smjera u tom smislu da konstituiranje vlastite autonomije, vlastitog suvereniteta ne negira i drugi pravac koji se paralelno s tim odvija na svemu onome što je dobro došlo, na svemu onome što je korisno pa čak i nužno u vlastitom interesu. A istovremeno da se ne zaboravi da taj proces mora voditi računa i o interesu drugih. Ako ne vodi računa o interesu drugih onda odatle može doći konsekvenca na takvo oduzimanje rekao bih interesa, neću reći prava, čak ne govorim o pravima, već interesima. To su sve prethodna pitanja. Ja dok nisam duboko zaronio u ovo i nisam dolazio do ovih pitanja. Vjerujte ja sam sada potpuno u toku, znači sposoban sam da se bolje krećem i da na osnovu toga razgovaram. To je jedan vrlo složen proces. Recimo vrlo jednostavno: onda kad je o pragmatiskim

pitanjima riječ, da li u momentu kada se donosi ta odluka se mijenjaju granice. Da li se postavljaju unutrašnje granice? Da li se u tom momentu odmah prekidaaju sve komunikacije sa tržištom roba, kapitala, usluga, znanja itd? Da li se odmah prekidaaju sve funkcije platnog sistema? Platni sistem nije zatvoren sada u republici. Jer kad bi bio ne bi se moglo naplatiti ništa što recimo Slovenija proda Srbiji. Ne može se naplatiti.

KUČAN: Uglavnom se i ne naplaćuje.

MARKOVIĆ: Nije, nije, sad počinje. Ja vam moram reći da poslije odluka koje smo donijeli u zadnje vrijeme i poslije odluka sa sjednica sa predsjednicima vlada da se pojavilo dosta slovenske i hrvatske robe u Srbiji. Imam izveštaj svojih inspektora. Pojavile su se prve velike količine tih roba.

TUDJMAN: Ali je i dalje oduzimanje hrvatskih poduzeća.

MARKOVIĆ: Dobro, to je sad drugo pitanje.

MESIĆ: To je ona roba što je nadjena na skladištu.

MARKOVIĆ: Ne nije, radi se o poduzećima i o eksproprijaciji prava, to je sad drugo pitanje kojé takodje mora biti u svemu ovome. Ja smo hoću reći - postoji niz sasvim praktičnih pitanja koja moraju biti sagledana. U suštini ako ja mogu reći na ovom pitanju se ponovo pojavljuje teoretski model transformacije sistema koji se sada zapravo pojavljuje u funkciji zapravo formiranja državnih institucija, državnih mehanizama i odnosa u okviru države. Na tome moramo donijeti odluku. Kada smo se odlučili da mjesto jednog sistema koji je baziran na društvenom vlasništvu, na dogovornoj ekonomiji, samoupravljanju na njemu gradjenom cijelom sistemu, jer karakter vlasništva predodredjuje

i karakter društva sve do partije koji je izražen bio, ako smo se odlučili da mjesto tog sistema gradimo jedan novi sistema sa privatnim vlasništvom, tržišnom ekonomijom pa da dalje ja sada ne nabrajama sve te faktore koji iz toga prosledjuju onda taj prelaz može ići time ili da se on skladno u nekoj vremenskoj dimenziji transformira ili da se sve raspadne. Isto pitanje koje je ovde postavljeno. Da li da se sve raspadnu do kraja, ali tada niko ne može pobjeći od posljedica tog raspadanja - ili da vršimo to u nekom procesu transformacije. Ako vršimo u procesu transformacije onda vjerujte ne mogu se donijeti zakoni a da prethodno ne sagledamo taj proces transformacije. I da, ako mogu grubo reći, mi sad pokušamo da usaglasimo stavove - koje komponente sistema ne možemo prekinuti preko noći i koje moramo i opsluživati da funkcioniraju. Koje komponente sistema možemo odmah prekinuti, a koje komponente sistema vjerojatno nećemo moći prekinuti ni u buduće jer nam neće biti u interesu. Zatim, jedan dio za kojeg nećemo ni znati odgovor. To ćemo vjerojatno ostaviti u procesu promjena da nam netko da odgovor. Ali bez topga donošenje zakona, vjerujte ja ovo nisam govorio na SIV-u još ništa, bez sagledavanja tog procesa, donošenje zakona ono zapravo se stihijno donosi i mi ne znamo koje su posljedice takve transformacije. A evo da se što se mene osobno tiče, ja sam se uostalom davno oprijedjelio da želim da izgradim i da pomognem izgradnju novog sistema koji predviđa između ostalog i nove odnose koji moraju biti formirani. I krenimo od tih da se formiraju ti suvremeni prelazi. Krenimo. Kako ćemo doći do toga a da pri tome njihovo formiranje ne izazove katastrofalne odnose do, ne znam, građanskog rata ili ne znam čega, jer ako se sve blokira više nećemo moći upravljati procesom.

- 10 -

Evo to je pitanje na koje mi moramo zajednički pokušati dati odgovor. Ja kao stručnjak i čovjek, ajde da kažem da se u to dosta razumijem, vjerovatno jedan od onih koji se sada u svijetu u to razumije i spada u onu gornju kategoriju, ja sam spreman da uložim svu snagu, iskustvo, sve u formiranju takvog jednog modela. To trebamo i zajednički uraditi. Jer se ne može presjeći u jednom trenutku. Ako smo toga svjesni onda u redu. Ja sam govorio u Sloveniji - 26. da mi donesete odluke, vi ćete ih morati donjeti, ali ne morate da poslije toga u realizaciji dodjete u takvu situaciju da se blokira sve. A blokirat će se. I ako sada kao svaki projekat ljudi moji treba ga sagledat, pa i ako nećemo znati odgovore na sva pitanja sad, znat ćemo možda 50%. Ja čak vjerujem sa znanjem koeg imamo da možemo najmanje na 3/4 dati odgovor unaprijed a onu 1/4 ćemo konstituirat u toku vremena.

TUDJMAN: Ante sve što govoriš teoretski ne mora biti nikakav problem. Ali da se dogovorimo kako da spriječimo negativne posljedice. Što se mene tiče ne trebamo, ja sam dosada zastupao a mislim da će Slovenija prihvatiti da ne moramo ići najprije na potpuno razdruživanje da bi onda počeli razgovore o budućem savezu. Ne, to može biti istovjetan proces, ali sa stanovišta - želimo suverenost i samo stalnost da bi se kao takvi - ali istovremeno možemo raspravljati. E sada sva ova pitanja koja si ti rekao - znači stvar jeste da se vraćamo da se na ovom sastanku dogovorimo i da se dogovorimo koja bi to tijela bila, ali ne više samo savezne vlade i Slovenije, nego znači svih republika koje se osamostaljuju, vidjećemo šta će druge reći, i saveznih tijela. Da upravo postignemo što bezbolniji taj proces i da bi po mogućnosti, budimo čak toliko i realni s obzirom na unutarnju gospodarsku krizu i da nam svijet uvjetuje

- 11 -

itd. da bismo eventualno mogli u tom prijelaznom razdoblju isto tako dobit nekakvu pomoć iz inozemstva u smislu da želimo da demokratski i pravno rešavamo svoje probleme.

MARKOVIĆ: Da dobijemo i političku i moralnu ali ekonomsku i finansijsku podršku bez koje mi, bez njene cjeline nećemo moći savladati sada dubinu krize u koju mi smo sada ušli. Vjerujte kriza može biti još mnogo dublja od ove u kojoj smo sada.

TUDJMAN: Može biti, ali isto tako ne smijemo zbog toga podržavati jedno neodrživo stanje koje uostalom jese u potpunom rascepu ili pak pomiriti se sa nekim takvim kompromisnim rješenjima koja bi samo produbljavalo možda na brzu ruku omogućilo da dobijemo i nekakve injekcije vanjske pomoći.

MARKOVIĆ: Ne, ne. Nama to ne treba da mi produžavamo letargiju nego da stvarno sve to što ćemo sada raditi bude zapravo dodatak naporima koje ćemo sami raditi da se kriza prevaziđe u svim segmentima pa i u ovom segmentu. Pri tome, naravno, treba dobiti saglasnost i drugih oko toga jer se vjerojatno ne daju ti procesi raditi samo u jednom pravcu. Znači zapravo nastaviti razgovore oko budućih odnosa krećući od tog suvereniteta republika. I te razgovore ne bi trebalo prekidati. Ja sam razumio i po ovome da ih vi ne prekidate.

TUDJMAN: Mi ih ne prekidamo ali kao što vidiš tu su prepreke.

MARKOVIĆ: Ja vjerujem kad se udje u ovaj proces vjeruj da će se doći negdje da će se stvari optimirati bez obzira šta ko od nas misli, svojom logikom, ja uopće u to ne sumnjam. Ali dotle mi stvarno moramo na neka pitanja dati jasan odgovor. Da li razdruživanje znači da se odmah uvode nove vanjske

- 12 -

i unutrašnje granice. Bez toga ništa ne vrijedi razgovarati. Ja vam moram reći, evo i najnovije dobio sam najnoviju informaciju sa KEBS-a dali su jednu rezoluciju o Jugoslaviji. Ponavljaju ovo što je ovdje Delor i Santer rekli, što su rekli Bejker i Buš.

KUČAN: Vrlo su nezadovoljni sa jednom činjenicom - nikako im Milošević ne ide u tu koncepciju. Jer oni bi jedinstvo a jedinstvo znači podršku Miloševiću, a oni bi za reforme i demokraciju a to nose separatisti. Sad ne znaju šta uraditi i to im je vrlo, vrlo teško.

MARKOVIĆ: Nije baš tako sasvim.

KUČAN: Najbolje je videti šta je suština.

MARKOVIĆ: Ovaj prvi dio je dosta tačan. Ovaj drugi nije.

KUČAN: I drugi, ide prvo na smenu Miloševića, a onda na smenu svih nas. To je.

MARKOVIĆ: Drugi nije takav, ali ovaj prvi je, u njem ima dosta istine. Ovaj drugi ovisi o koncu o svima nama i o vama. Da li će to biti dio procesa u kojem ćemo raditi na ovakav način. Ja mislim, ja to nisam ni razumio da pravo kažem, da nisu došla pitanja kao što je carina recimo na dnevni red. Ne možete vi ljudi moji reći: mi idemo u jedan proces a jednog dana vi kažete carina je naša. Nemojte to. Vi tu ovodite u carinski rat, to nema spasa. Bez obzira na šta se mi usmjeravali.

TUDJMAN: To neće biti carinski rat. Carinski rat je odna kad se nadmeću sa različitim carinskim tarifama, a ovo može biti samo fizički rat.

MARKOVIĆ: Ne, carinski rat. O tome se radi. Što ne znači da u tom procesu se jedan put neće i to dogoditi. Ali to je apsolutno akt otcepljenja. To ne treba s nikim govoriti. O tome se radi. Mi na ovim stvarima možemo skrahirati skroz onda

se može dogoditi i ovo drugo Milane što si rekao. Ova ocjena.

KUČAN: Oni će smanjivati garniture za garniturom - i svijet i Bejker.

TUDJMAN: I Marković.

MARKOVIĆ: Što se Markovića tiče to je najjednostavnije, Marković bi mogao podnijeti ostavku; mene pitaju već mnogi šta se kojeg boga zezam, a ja kad bih htio da dalje živim lagodnije, jednostavno bih digao ruke od svega. Ali mi je stalo da sačuvam da nema krvi. Sve što sam do sada uložio uložio sam da ne bude krvi. A mislim da Franji i ti Stipe ste svjedoci toga.

TUDJMAN: Zar to nismo činili? I ne činimo?

MARKOVIĆ: Dobro neću ulaziti u raspravu. Ja sam postavio pitanje da li sam ja to provocirao a vi ste svjedoci da je to tako.

TUDJMAN: Znaš Ante, zaista postoji i u ovdašnjem i u svjetskom javnom mnenju da bi pomoću tebe trebalo ukloniti i ovdje prisutne pa i Miloševića, pa da se jugoslavensko pitanje rješi. To je iluzija i to je nemoguće. I ja apeliram na tebe da ne budeš instrument takve politike nego da budeš u duhu svog reformskog demokratskog što si dao da se ta kriza jugoslavenska razreši na taj način....

MARKOVIĆ: Jeste.

TUDJMAN: ...da ona bude u interesu ne neke apstraktne Jugoslavije koje je iživela nego li svih naroda Jugoslavije i prema tome ako je moguće stvoriti zajednicu suverenih.

MARKOVIĆ: Potpuno se slažem, ali bez vaše zajedničke suradnje. Jer ti kažeš meni da ja omogućim da se i ostvari taj proces reformiranja, ja to više nisam u stanju sam napraviti.

- 14 -

TUDJMAN: Svakako da ne.

MARKOVIĆ: I sada čak bih rekao, kad se radi o polugama vlasti, koje su više u vašim rukama, nego u rukama nekome na nivou federacije pa i u mojim bez obzira što su u mojima više nego u nečijim drugim. Prema tome ovdje se sada radi o tome hoćemo li raditi zajednički bez ambicije, bez ambicija bilo kojih drugih, bilo kojih, posebno personalnih, da se bilo koga mijenja, nego samo sa ambicijom da stvarno omogućimo demokratski miroljubiv proces promjena. Dajmo odgovor na to pitanje.

MESIĆ: Dobro o tome i jeste riječ. Ali gledaj kako se svijet sada uzbudio zbog Miloševića. A to ne traje Miloševićev apetit od danas ili od izbora u Sloveniji ili u Hrvatskoj. Milošević je kao ono dijete koje najviše jede bilo šipano da mu Kosovo, da mu Armiju da sredi Kosovo - da mu Armiju; svi savezni instituti su bili upregnuti da bi se zadovoljio Miloševićev odnosno srpski apetit. Jer Srbija kao kolektivni intelektualac je razmišljala da treba na ovom prostoru stvarati veliku Srbiju. I sad cijeli svijet i sve savezne institucije, pa sjećaš se Mojsova, sjećaš se svih tih koji su samo hranili Miloševića da se što više najede, a druga djeca nisu bila bitna. I sad kad je dobio preveliki apetit sad on ide dalje, to više nije dovoljno, nije dovoljna Vojvodina, nije dovoljno Kosovo, sad treba ići na Hrvatsku, treba na Bosnu, treba na Sloveniju ići dalje, ali kako ga sada zaustaviti. Na jednoj strani mi želimo ravnopravne odnose a on to ne želi. Mi skroz polazimo od toga da i on ima ambicije kao i mi, da i Srbija ima ambicija kao i mi, da imamo ravnopravne odnose, ali oni ne žele ravnopravne odnose. On želi majorizaciju, on želi mir ovdje i mirno razrešenje, njemu mora reći.

TUDJMAN: U najbolju ruku on želi Jugoslaviju bez Slovenije.

MARKOVIĆ: Vi znate moje mišljenje oko toga od početka, ali

- 15 -

MESIĆ: Sve što je napravio u Kninu, u Slavoniji to je prije radio i na Kosovu.

MARKOVIĆ: Ne može jedino ako se vi sporazumijte s njim.

TUDJMAN: Ne može zbog stanja u našim republikama, zbog otpora Hrvatske i Slovenije i ne zato što bi ga sprečavala bilo kakva savezna vlast ili pak tobože demokratska opozicija u Srbiji i demokratski svijet.

MARKOVIĆ: Ne bi se sa tim složio, jer njega sprečava sada i nekakva federalna vlast. Na koncu konca, izvinite, zašto je on htio uporno da uzme baš moj skalp toliko dugo vremena i nije se toga odrekao ni danas. Da se mi razumijemo. Zašto? Nije se nikad, nije se on odrekao ni njega sada, njemu treba ovo mjesto. Ono njemu treba. Ja vam mogu reći i sljedeće on više ne može nas navozati. To je prošlost. Ali to još ništa nije stabilno, sve je toliko labilno da ovisi od toga kako ćemo raditi. Da li ćemo to ponovo vratiti natrag.

TUDJMAN: I da mu vratimo isto i s njom je ne bi mogao ostvariti.

MESIĆ: Ja imam izvještaj Saveznog SUP-a za Predsjedništvo da vi to pročitate, ja ću vam to dati, ponio sam jedan primjerak, ne znam da li si ti dobio Janez, nisi? Slušaj: sve što se u Hrvatskoj događa je ta totalitarna hrvatska fašitoidna vlast koja je sve poduzela a nema odreda Dušana Silnog, nema četničkih odreda, nema Šešelja koji buní, nema topova po kojima se voza tamo

Martić po Kninu. To se uopće ne spominje. Iseljavanje Srba iz ove općine toliko, a ne kaže koliko seljavaju iz Knina.

MARKOVIĆ: Koji izvještaj?

MESIĆ: Izvještaj Saveznog SUP-a Predsjedništvu o situaciji. Danas sam ga dobio na stol.

TUDJMAN: Nasuprot tome, što je ovo? Ti zajednički organi su se dogovorili da daju zajednički izvještaj. Ne ovo je jednostavno neprihvatljivo.

MARKOVIĆ: Dogovor je da se izvještaj napiše zajednički.

MESIĆ: Ovo je služba koja je na temelju...

MARKOVIĆ: A to je služba Predsjedništva.

MESIĆ: .. Služba Predsjedništva koja je na temelju spoznaje do koje je došla prateći to, to i to, a ustvari te podatke su dobili od SSUP-a.

MARKOVIĆ: Ja sam nastojao, a i spojio sam Gračanina i Bojkovca i oni su imali razgovor.

MESIĆ: Vidite šta je napisano, to je ordinarno smeće.

MARKOVIĆ: Imali su razgovor u Slavskom Brodu i nešto su dogovorili i posle toga me Joška Manolić zvao, zvao me Bojkovac i molili su da se uspostavi takva komunikacija da se zajednički napiše izvještaj. Ja sam prenio to. Tražio sam da se taj izvještaj ne distribuira dok ga ja ne vidim. Da time osiguram da se izvještaj stvarno tako i napravi. Dobro, ovo je jedan detalj u svemu tome.

MESIĆ: Želi se nekoga staviti na stub srama i optužiti ga, a na drugoj strani ovaj radi sve što hoće.

TUDJMAN: Mi smo suočeni s time: ukoliko se ne može ostvariti čista hegemonija u smanjenoj Jugoslaviji onda Velika Srbija. I to je takva situacija

MARKOVIĆ: To nema više nikakvu šansu da prodje.

KUČAN: Mogu li ja Ante. Ti si rekao posle nekoliko prethodnih pitanja na koja bismo trebali odgovoriti. Mi smo na njih odgovorili, mislio sam da smo odgovorili, a očito nismo. To su pitanja otcepljenja. Da li je to otcepljenje ili nije, da li se radi o diskontinuitetu ili ne, da li je to jednostrani proces. To su pitanja vezana medju sobom. Postoji jedno prethodno pitanje u svim prethodnim pitanjima: da li je Jugoslavija zadata vrednost koju treba sačuvati pošto poto i po svaku cijenu. Od toga sve kreće. Ja sam dugo vremena što se mene tiče mislio da je najracionalnije od toga poći i dogovoriti se oko preuredjenja te Jugoslavije sa strpljenjem, sa praćenjem svega onoga što se u svetu zbiva, ali je moje uverenje da se na toj formuli da treba sačuvati Jugoslaviju ne može Jugoslavija sačuvati. Jer tu je Franjo u pravu. Njima, nije važan Milošević, sve žive će generacije iscrpati. To će isto raditi. Drugo, jedino ako se nateraju silom onda će to vredeti onoliko koliko će trajati sila, a onda će to ponovo biti veliki problem. Njima je potrebna Jugoslavija i to oni otvoreno govore, ništa to nije skriveno, ništa im se ne imputira - da bi rešili svoje nacionalno pitanje. Dakle Milošević je nama izričito rekao na jednom od razgovora, ne sećam se gde: Jugoslavija postoji - Srbi žive u istoj državi i živeće u istoj državi: to je Jugoslavija i dobro došli i drugi ali u toj državi. Mi smo

rekli jok, to nije srpska država, niste je vi stvorili i prema tome u njoj ćete živeti i vi i mi ili niko neće živeti. On je onda rekao alternativa je - ajmo mi na veliku Srbiju. Evo kad smo mi razgovarali sa njim u Beogradu tada je došlo do jedne formulacije da smo mi izrazili razumevanje da žele oni živeti u jednoj državi, vrlo jednostavno smo mi rekli: i mi Slovenci želimo to ali živimo na žalost u četiri države. I tu je prestala ta naša diskusija, ne može se van konkretnih realnosti to ostvariti. I onda smo pitali šta je sa drugima - a oni kažu pa ne razgovaramo o Francuzima razgovaramo o nama, to je bio njegov odgovor. No, ja dakle polazim od toga da je prelaz na kome smo mi počeli donositi naše odluke da je Jugoslavija vrlo željena kategorija vrednost ali nije neophodna i nije zadata, ne može se sve, činjenica da onda mora postati podeljena. I dok unutar toga razgovaramo, na toj formuli, onda će uvek biti u pravu Gligorov. Ništa nećemo rešiti, jer evo rešiće to sve činjenica da postoji Jugoslavija samo se mi moramo dogovoriti kako je popraviti. A sad ću ti ja vrlo uprošćeno reći kako ja na to gledam: Mi popravljamo postojeću Jugoslaviju. I ti tu imaš velike zasluge i mnogo si energije u to uložio a šta je alternativa ako mi ne popravimo tu Jugoslaviju? Onda je ovavka Jugoslavija kakva je. Oprosti, to je alternativa. Ili ćemo je popraviti ili će ostati onakva kakva je sa svim bakcilima.

MARKOVIĆ: Ne može ostati.

KUČAN: Ako smem da kažem, druga je mogućnost da one političke jedinice koje su stvorile tu Jugoslaviju

- 19 -

ponovo razgovaraju o njoj. Ako se dogovori na osnovu programskih intereusa na kojima se danas udružuje čitav svet, onda će doći do nekakve zajednice, zvali je mi tako ili drugačije, a ako ne, šta je alternativa, onda ćemo biti sami. I to je ta velika prednost jer se svak mora suočiti onda sa pitanjem da li može živeti sa njim. Mi stalno bežimo od toga, svi naši razgovori su pokazali da naše kolege beže od tog pitanja. Milošević iz jednog razloga, a ovi drugi iz drugog.

TUDJMAN: Bulatović?

KUČAN: Bulatović možda ne beži, on nije svestan toga. A Kiro beži jer zna da je on pristao na svom saboru na rezoluciju o suverenitetu, a zna da je nije sposoban ostvariti. I zato beži od te činjenice. Ja nemam odgovor da li smo mi sposobni sami živeti. Mi smo na načelnom nivou rekli da mi možemo i mi tako radimo. Da li će se to pokazati kao iluzija, to je drugo pitanje. Dakle, u tome ja mislim da je ključna razlika i u tome mi, izgleda, ne mislimo isto.

TUDJMAN: Ja ću vam otvoreno reći - zašto jedna Slovenija ne bi mogla sama živeti ako može jedan Luksemburg ili Cipar? Prema tome može živjeti samo je pitanje da li u prvo vrijeme na istom životnom standardu ili manjem ili višem.

KUČAN: Ja za sebe imam odgovor, ovakav.

Potencijal recimo slovenački, ako na njemu ostane, neke kompaativne prednosti a pogotovo one koje

se mogu stvoiti, je od njih se danas živi, zašto da ne? Na kraju ako je pokazatelj da naši ljudi čim predju u uslove drugačijeg sistema koji motivira, oni odjednom mogu raditi i zaraditi kao Njemci. A kad su u jednom neproduktivnom nestimulativnom sistemu oni se naravno ponašaju potrošački.

Drugo, da li je to otcepljenje ili nije, znam da je puno jednostravnije obračunavati sa tezom da je to otcepljenje. Mnogo je složenije sa tezom da je to razdruženje. Mi nismo zbog toga na to išli nego je Jugoslavija nastala - i prva i druga udruživanjem. Srbi govore o tome da su oni primili druge, oni su primili Crnogorce, ali druge nisu - ni u prvooj a kamoli u drugooj Jugoslaviji.

TUDJMAN: Glede prve Jugoslavija, to je bila rasprava i teorijska i praktično-politička da li je ono bilo ujedinjenje ili prisajedinjenje. I jasno, morali su priznati da je ujedinjenje.

KUČAN: Ali Srbi govore o prisajedinjenju.

MESIĆ: Kralj je bio ujedinitelj ali oni imaju teoretsku osnovu odnosno političku osnovu u onom Načertaniju od Garašanina.

KUČAN: Razdruženje kome se svi tako čude ovde, pogotovo Veljko a i neko drugi, kao to su Slovenci izmislili da prikriju pravu stvar. Molim, posle Bečke konvencije koja govori o pravnoj sukcesiji država ima taj termin a nisu ga izmislile one nego je došlo 1905. do razdruživanja Švedsko-norveške unije koja je išla putem razdruživanja isto onako kako mi predlažemo. I šta je danas u Norveškoj?

Imaju vrlo, vrlo tesnu saradnju, da ne govorim o Beneluksu, koji je naravno postao, oprostite drugim putem, ali sadržaj te saradnje još pre postojanja dvanaestorice bio je jako izražen. Oni su izbegli rat, na taj način, 1905. Island, Danska 44-te - isti proces razdruživanj. To su države koje su pre razdruživanja živele - recimo Švedska i Norveška 70 godina, tačno kao i mi, ako to nešto znači. I dakle, nisu bile predodređene da moraju živeti zajedno, iako bi to bilo od koristi, jer pokazalo se da je tokorist, ali suk one onda na osnovu svog pragmatskog interesa došle do toga.

Treće, dalje, diskontinuitet - jeste diskontinuitet postojeće države, ali i kontinuitet. U kom smislu? Jer se kontinuitet tadašnje države prenosi na sve koji su je stvorili.

MESIĆ: To što one ne prihvaćaju.

KUČAN: To je ono što Milošević kaže: onda smo mi Jugoslavija.

MESIĆ: To je suština.

KUČAN: A to je vezano za ono prvo, za načertanije, za Garašanina.

TUDJMAN: Širenja i stvaranje Velike Srbije.

KUČAN: Sledeće pitanje, da li je to jednostrani proces. Ne mora biti, mi nismo nikad tvrdili da smo mi za apsolutno osamostaljenje i za poziciju zatvorenosti države koja s nikim neće razgovarati.

Ali je pitanje, da li baš moramo - a to je vezano za ono prvo pitanje, da li je Jugoslavija najviša vrednost - razgovarati upravo sa svima koji su sada u Jugoslaviji, ili samo sa njima.

Znaš kad je govorio Bulatović, na jednom od tih razgovora, ne sećam se da li je to bilo u Predsedništvu, ili lje bilo u našem predsedničkom razmatranju, kad je rekao - pa onda Crna Gora puno više ima interesa da se veže za Italiju, nego za Sloveniju. Ja sam rekao, tačno, upravo to ja tvrdim, pa izvolite. Zašto bi morala Crna Gora biti vezana u takvoj ili drugačijoj formi odnosa za Sloveniju ako nema interesa. Ali prvo neka vidi. A i mi smo u toj situaciji da vidimo. I ako bi išli u to stvaranje nove zajednice, to možda izgleda malo futuristički, ali mislim da nisu daleko ta vremena, zašto ne bi bilo otvoreno i za druge. Jer čitava Istočna Evropa sve više dolazi u situaciju da ona ne može jedan po jedan u Evropsku zajednicu. Suviše su velike razlike. Suviše su velike disproporcije, zaostatak, i suviše malokapitala u toj Zapadnoj Evropi da bi to bila spremna prihvatiti.

I kad već razgovaramo mislim i o tim stvarima bi morali voditi računa.

Razdruživanje. Tebi su rekli u Sloveniji, barem po zapisnicima sam video, šta to znači. To znači formalno proglašenje samostalnosti, deklarativno, i formalno-pravno, u principu preuzimanja svih funkcija koje

priliče suverenoj državi, ali pošto su to evropske zemlje, u evropskom realitetu, koja zasniva svoje odnose na Helsinškom dokumentu, u kome je zapisano da će se sve ove zemlje izdržavati radnji koje će ugrožavati mir i bezbednost, i radnji koje bi mogle dovesti do ograničavanja slobodnog protoka ljudi, kapitala, robe i tako dalje, mi predlažemo da preuzimanje tih funkcija ide u jednom odredjenom procesu. U jednom postepenom vremenu, a u tom vremenu može se pokrenuti i taj drugi proces, ako budu partneri.

U tom procesu, isto tako treba otpočeti i nastaviti proces reguliranja medjusobnih prava i obaveza. Uključiti medjunarodne ugovore zbog pravne sigurnosti trećeg partnera. I opet, u tom vremenu ovo proveravanje mogućnosti za stvaranje nove zajednice.

Pravni poredak u trenutku osamostaljenja i te deklaracije. Npravno, mi moramo imati kompletni pravni poredak. Kako će on stupati na snagu, zavisi od tog procesa sporazumevanja, od postepenog prenošenja tih funkcija sa federacije. To znači, mi imamo zakon recimo, ako hoćeš o narodnoj odbrani, ili nije to možda najbolji primer, recimo Zakon o Narodnoj banci, o monetarnom sistemu i tako dalje, kada ćemo u punu funkciju staviti Narodnu banku i raskinuti sa monetarnim sistemom Jugoslavije, kada ćemo ići na vlastitu monetu i tako dalje, to je stvar dogovora. I to će regulirati ustavni zakon za sprovedbu akta o osamostaljenju. Dakle, formalno je moguće sa svim posledicama, to istog dfana iz niza razloga koje nameću i principi i

Život i realnost, to se može odgadjeti na izvesno vreme. Ali zato treba imati partnere. I zato, ja toliko cenim da si ti spreman da si ti spreman o tome razgovarati, svi nisu spremni, a nisu spremni ni svi kod nas, jer nisu svesni koje su posledice.

Dakle, to je sada sa pitanja kontinuiteta, diskontinuiteta sa pitanja otepljenja, razdruženja i sa tih stvari vrlo začajno.

Dakle, mi ne možemo zatvoriti i da smo hteli zatvoriti, ni granice prema Austriji, prema Italiji, ni prema Hrvatskoj. Jer, šta bi bilo? Ne samo da smo doveli sebe u kolaps, nego mi nanosimo štetu i tim državama, i dalje onima koji su na tom toku roba, kapitala i svega toga.

Dalje, da li je moguće preskočiti u novo stanje u postojećoj konfiguraciji Jugoslavije, bez tog formalnog prekida toga stanja. Ja na to gledam, čak čini mi se jednom sam tebi rekao, ako majka koja je okružena, odnosno, kako se kaže, koja boluje, koja je zaražena od AIDS-a ona normalno rodi dete koje je isto tako zaraženo do AIDS-a. Jer, mi ne možemo to bolno telo prebaciti u neko novo stanje, dati mu novo odelo i reći: evo sada je to pravo. Te su reforme itekako neophodne. A tu je jedno pitanje Ante, oko koga se mi očito, ili nismo dobro objasnili, ili različito gledamo. Ne mogu se te reforme, za koje si ti mnogo radio, sprovesti na jednak način, u isto vreme, u svim državama ove zemlje. Recimo, pogledaj, Evropska zajednica, ona je heterogena. Ipak su to vrlo različite zemlje udružene,

a stepen ekonomske razvijenosti unutar njih je 1:2 i 1:2,7 ja mislim da je to bilo najviše sa Grčkom. Velike su teškojće. Imao je gravnalni mehanizam.

Kad se postavi pitanje, kad sam ja, kad smo mi sa Gligorovim diskutirali o tom njegovom predlogu, koji mehanizam izravnavanja tih razlika. Ako je on taj koji će ponovo zadržati razvoj recimo Slovenije i verujem Hrvatske, on za nas nije nikakvo rešenje. Ali ako se ne razvijaju i ovi, onda nije ni za njih rešenje. Da ne govorim o političkim reformama, jer postavio sam ja pitanje i De Mikelisu, da li će sada odjednom ta Evropa koja je pre godinu i pol dana, i tebi, i svima nama okrenula ledja, tako lako preći preko masovnog kršenja ljudskih prava na Kosovu. On je rekao, to je sada u okviru globalnog akcentiranja fenomena ljudskih prava. No, kako sada odjednom globalno, a tada je bilo konkretno. I ns ste penalizirali, a mi smo bili i unutar zemlje penalizirani zbog toga što smo tada oko Starog trga rekli da se radi o masovnim kršenjima ljudskih prava koje dovode do gubljenja ljudskih života. Jer stvarno da li iko misli i u toj zemlji, i van te zemlje da će oni preko noći menjati svoju politiku na Kosovu. Tako da, na kraju krajeva, jsada se to često čuje i to su ova dvojica Žaka meni rekli, i njihovi onda ambasadori koji su posle dolazili da bi mi trebali ulagati sve snage, konkretno za Sloveniju, da i dalje evropeiziramo Jugoslaviju, da su oni nas cenili i podržavali, jer mi smo to stvarno bili stegonoše i ja sam ih onda pitao, šta mi od toga imamo. I kako su nas podržavali?

Moralno niste? Materijalno niste? Finansijski niste? A vi ste s nama očito do poslednje kapi naše krvi. A onda su oni rekli, reforme moraju trajati, one su počele sa Antom Markovićem, i one će završiti ako padne vlada Ante Markovića. Ja sam rekao, znate šta, to je iluzija. Ante Marković je već proizvod reforme. Ti dobro znaš, kad smo mi tebe predlagali za predsednika, Popit i ja Mamuli na manevrima koji su bili u Sloveniji, i tada se Mamula prihvatio posla, otišao u Hrvatsku, i prvo razgovarao sa njima, dobio nekakvu podršku, i pokušavao je on da dodješ za predsednika vlade, tada je došao Mikulić. Dakle, uslovi za dolazak jednog progresivnog Ante Markovića nisu bili stvoreni. Nakon dve godine kad smo ponovo onda zajedno sa Hrvatima to predlagali, onda je to prošlo. Ali već je iza toga bio jedan proces. I naravno, taj se proces intenzivirao, proširio na svu zemlju, i tako dalje, i to je neposredno tvoja zasluga, i ja to uvek govorim. Ali, i da sada razmišljamo o drugim stvarima, da kojem slučaju padne ta vlada, ono što je hteo Milošević, a na kraju krajeva i Milošević bi morao u svojoj Srbiji sprovesti te reforme, ako neće da ostane na margini onoga što se zbiva u svetu.

Dakle, tu jeste samo po meni pitanje, da li će to ići jednim bržim tempom, i da li je moguće jednim procesom jugoslovenskim te reforme sprovoditi, ili to nije moguće, ali da će one opstati, bez obzira opstala Jugoslavija ili ne, opstali mi ili ne, konkretno ljudi, to je jedino što je sigurno.

Carinski rat, što ti kažeš. Nije carinski rat, nego je rat o kompetencijama. Carine su dohodak države, ta država recimo, govorim sada za Sloveniju, ona je rekla, mi ćemo iz svojih prihoda federaciji za ono što ona radi plaćati, rekli smo, preko kotizacije. Dakle, to nije carinski rat, nego je rat o kompetencijama, li on će se pretvoriti i u fizički rat. I sad, naravno, može se reći, zatvoriće se granice, preusmeravaće se roba, napraviće se cirkus, svet će pitati zašto, evo Slovenci nisu platili carinu. A postojij druga logika. Jugoslavija je zatvorila granice, zašto? Jer je to odluka Savezne vlade. No, da ne dužim.

Ono što je po meni bitno, ja sam ti rekao i takav je bio i naš dogovor u subotu sa prijateljima iz Hrvatske, mi ćemo se u subotu ponovo naći da uskladimo još stvari, dakle, ne radi se o otcepljenju, radi se o razdruživanju, radi se o postepenosti, radi se o jednom, kako bih rekao, razumnom procesu gde je nama potrebno da imamo na strani Savezne vlade jednog razumevajućeg sugovornika, mislim da je potrebno to i Saveznoj vladi ako je ona oličenje tog jugoslavenskog interesa, ali se nama ne postavlja pitanje, da li možemo, odnosno da li ćemo ostvariti plebiscitarnu odluku, odnosno verovatno Hrvatima referendum, jer to je zasnovana na referendumu šta se radi kod njih.

Dakle pitanje je kako? A to pitanje kako, to je to što govorim: konciliijantno demokratski, postupkom i postepeno, ali zato treba imati partnera.

I ono što meni nije jasno, jer nemam dovoljno informacija, nemam uvid, ja mogu to samo naslutiti, a ti

- 28 -

znaš, je li to realno očekivati da će biti razumevanja za taj proces, ili ćemo mi i protiv svoje volje biti suočeni sa činjenicom da moramo to uraditi jednim radikalnim, jednom radikalnom odlukom koja će onda po svojoj formi i sadržaju biti akt otcepljenja. A to u ni jednom našem dokumentu do sada napisano nije, a koliko poznajem hrvatski, Hrvatska nikada nije govorila o aktuk otcepljenja.

I još jednu stvar, kada su ova dvojica Žaka rekli da niko od njih, da su bili vrlo začudjeni, jer niko na tim razgovorima nije spomenuo ekonomsku situaciju.

TUDJMAN: Osim jednog.

KUČAN: To nije tačno. Jer kad smo recimo barem za sebe znam, završili razgovor, ja sam rekao da im hoću reći još jednu stvar. Da, ako mi brzo ne rešimo taj problem, nama je sva snaga uzeta za razrešavanje tog političkog par ekselans problema, stalno suočavanje sa očekivanjem: biće državni udar, neće biti, interveniraće vojska, neće intervenirati, a da nemamo snage da se više bavimo ekonomskim, socijalnim problemima, od toga će nas sve zaboleti glava. I tada sam ja i rekao, a i na tom našem sastanku predsedničkom u JSarajevu, ako postoje iluzije kod toga da mi smetamo tom procesu, kako ga oni zamišljaju, ili da smo mi uzročnici tog procesa, kako oni kažu raskrajanja Jugoslavije, molim, onda oni potcenjuju činjenice, a ja mislim da su oni što se tiče toga, krivo informirani. To nisu nacionalizmi, ali to će dobiti formu nacionalizma. Jer, što duže ostanemo zatvoreni u rešavanju tih problema, sve će više to nacionalističko

- 29 -

naglo raditi, a onda naravno tu prostora za demokratiju više nema. To se slažem. Čim je tu nacionalizam u prvom planu onda prostora za demokratiju nema. Ali oni mogu nas menjati, možemo mi sami otići, i bilo bi valjda dobro da se to pokaže. Sledeći koji će doći, na toj tački, prvo, imaju za sobom raspoloženje naroda, a drugo, imaju plebiscitarnu odluku. Ona se može u Sloveniji menjati.

Molim, moj je predlog tada bio kad sam ti poslao da dodješ u slovenačku skupštinu, da u slovenačkoj skupštini kažeš, neka je urazumi ako misli da to ne razumiju. Možda postoje argumenti, ja ih nemam, da im kažem da drugačijim putem mi možemo doći u jednu novu situaciju. Možda grešim. Sve što ja o tome znam, i sve što sam ja probao da se drugim putem dodje, pokazalo se nerealnim.

MRKOVIĆ: Kontraproduktivnim.

KUČAN: Ne, stalno se smatra da je to slabost. I ti dobro znaš kako suk bili oni začudjeni tada kada se na sednici CK, kada su bili u pitanju slovenački amandmani jednom ustanovilo, a ti si glasao za nas i Stanko i Ivica Račan. Vas trojica ste digli ruke da nismo bili sami. Tada je bilo veliko iznenadjenje kako ste se to usudili. I kada smo napustili Kongres, stalno se računalo, evo oni mnogo govore, mnogo galame, a na kraju uvek popuste.

Evo, to je ta situacija. Ja sam zato, i izvinjavam se, jer sam dugo govorio, da ti kažem, na ta prethodna pitanja - odgovori su ovakvi. Naravno, pitanje je da li postoji spremnost da se to tako čuje i tako radi. A to moramo mi pokazati. Ali, naravno moramo prihvatiti i druge strane. EVO.

Ali dogovor što se tiče Hrvata i nas je ovako. Tako mi tumačimo, na tom polazištu su pripremljene odluke. Ne znam da li su oni vama dali taj ustavni zakon za sprovođenje? Jer u njemu je to o čemu govorim. Umesto da svaki zakon ima, ova odredba važi tada i tada, to je napisano u samom Zakonu.

TUDJMAN: Isto to što su vama govorili, govorili su i nama u Hrvatskoj, da bismo trebali da ostanemo u Jugoslaviji radi demokratizacije čitave Jugoslavije. A ja sam onda rekao, gospodo draga, Hrvatska je te iluzije, da treba živeti u toj zajedničkoj državi veoma skupo platila, odljevom nacionalnog dohotka od 8%, platila je sa, ne samo demografskim egzodusom, nego i nazadovanjem demografskim, platila je sa jednim općim, u mnogo čemu ne samo zabrinjavajućim nego i katastrofalnim stanjem, i prema tome, postavlja se pitanje, najjednostavnije pitanje, zašto je Srbija zainteresirana po svaku cijenu da održi Jugoslaiju, a zašto su nesrpski narodi u prvom redu Hrvatska i Slovenija, zainteresirani da steknu status koji im je i dosadašnjim Ustavom bio zajamčen, pa čak i jednopartijski režim, kakav je bio komunistički, i autoritet jednog Tita to nije mogao osigurati, nego se padalo sve dublje i dublje. Iz svega toga treba izvući zaključke i koliko god mi moramo voditi računa o mišljenju međunarodnih čimbenika, pa i Evropske zajednice i Sjedinjenih Država i tako dalje, toliko isto tako ne smemo biti orudje, jer oni vode politiku svojih interesa, osiguranja svojih sfera utjecaja i to ponekad na bližu, a ponekad na dulju stazu a mislim da smo osobeno mi u

- 31 -

Hrvatskoj dokazali da je moguće uskladiti politiku na taj način da ne dodje u sukob sa osnovnim interesima međunarodnog poretka i međunarodne zajednice i da će svet u današnje doba priznati iz pragmatičnih razloga stvarnost kakvu ćemo stvoriti. Tako da je tu problem samo u tome da li možemo iz situacije u kojoj se nalazimo izaći sa većim ili manjim ožiljcima, i tu uloga Ante Markovića, kao predsjednika Savezne vlade, može biti od nekog značaja, ukoliko prihvati tu polaznu osnovu o kojoj govorimo, od kad smo počeli razgovarati posle uspostave demokratske vlasti od ljeta prošle godine, pa do danas, a što je sada Milank reljefno istakao. Jugoslavija može biti od interesa samo onda ako se konstituira, i to je čak i onda pitanje, kao savez suverenih republika, jer su razlike u civilizaciji, u stupnju razvitka i tako dalje, tako goleme da je pitanje čak i ako bismo se i dogovorili teorijski kako bi to funkcioniralo. I onda, s obzirom na sva iskustva, ali molim, dopustimo i dopuštamo da jje moguće zbog prelaza i tako dalje, da na mnogim područjima možemo biti svi zainteresirani, ali ni pod koju cijenu da se ne možemo zavaravati da bi sama demokratizacija i nekakva efikasna, delotvorna savezna vlada mogla da taj sklop jugoslovenske zajednice riješi bez jedne preobrazbe u suverene samostalne republike, koje se onda mogu jedinjati zaista na pronalaženju onih područja koja mogu biti od koristi za sve.

KUČAN: Recimo, u tom saopštenju danas, pročitao sam ga na brzinu. Tu je ponovo napisano ono u čemu

je kardinalni nesporazum recimo, između srpske politike i nas. Ali nije glavni razlog srpska politika, da me ne bi krivo shvatili, nego samo oko nesporazuma. Ali čitam i da je SAD u nekom saopštenju pre dolaska Bejkera ovde, za veći stepen autonomije republike. Ovde je napisano, u tom smislu, onaj stepen samostalnosti republika koji ne podrazumeva uki-danje Jugsolavije kao državne zajednice, predstavlja osnov za uspešno razrešavanje jugoslovenske krize. Dakle, republike su odjednom postale teritorijalni delovi Jugoslavije koji mogu toliko dobiti od te Jugoslavije koliko ne smeta to Jugoslaviji.

TUDJMAN: A prije tu, jugoslavenske zajednice, prije je formulirao u prethodnoj rečenici da je Jugoslavija državna zajednica, odnosno zajednička država. I još nešto, znamo iz sasvim pouzdanih izvora, ono što se još ne usudjuju napisati, da oni zamišljaju tu buduću Jugoslaviju, u ovim ili onim okvirima, kao takvu zajedničku državu, u kojoj nema federacije, nego u kojoj se sve svodi na regije. To je stvarnost sa kojom smo suočeni i kad ju stavimo u sklop sveukupnog iskustva, ne treba imati nikakve dvojbe. A osim toga i idu izravno, pa i ovo priopćenje, idu zatim, ako nema, ako ne pristajemo na tu smanjenu, bez Slovenije, Jugoslaviju, ko ima dominaciju - Velika Srbija. Ne smijemo se zavaravati da će umjesto Miloševića u Srbiji doći neko drugi, koji će tobože značiti rješenja za jugoslavenski Gordijski čvor.

MARKOVIĆ: Ako ja mogu malo komentirati.

TUDJMAN: Ja bih predložio, da po mogućnosti, ja se u osam dižem - budemo što konkretniji.

MARKOVIĆ: Ja mislim da na neke stvari moramo dati barem kratki komentar.

TUDJMAN: Ja se slažem.

MARKOVIĆ: Dobro, ako ne možemo, ne možemo.

Što se mene tiče, ja sam spreman da ujutru nastavimo, sutra, svaki dan. Mislim da vrijeme ne smije biti razlogom da se ne razjasnimo i ne razumijemo stvari. Ako se ne razjasnimo i ne razumijemo stvari, onda su nesporazumi i kuršlusi vrlo jednostavno mogući. Mislim da vrijeme se mora naći za razjašnjavanje stvari.

Ja se slažem potpuno sa Milanom da je prethodno pitanje je li Jugoslavija kao jedna nužnost, ili nije nužnost, da li ona mora opstati po svaku cijenu. Zatim, zašto se ne bi moglo formirati vlastite države, i zašto one ne bi mogle da žive, uostalom kao Luksemburg.

Što se mene osobno tiče, ja uopće ne pristupam sa tog aspekta da je Jugoslavija nužnost. Ali su šeme jedno, stvarnost drugo, i proces treće. Mi smo formirali nekakve vidljive, nevidljive veze u ovoj zemlji. Između ostaloga. u njoj su se konstituirali tokom 70 i toliko godina, ne samo međjusobni odnosi, ja čak ne govorim ni o ljudskim, ni o brakovima, ni o ne znam čemu, ja govorim o nečemu što je najslabije, a to je formirala se struktura. Ta struktura je međjusobno ostala, bez obzira na sve što se odvijalo među nama. Nije se formirala struktura u pojedinim republikama

da je ona autarkična, a pri tom ne mislim na sve segmente strukture. I preko noć se ne može ostati bez te strukture, bez grozних posledica. Evo pogledajte najbolji primer je bivši DDR. Ako je iko dobio neku mogućnost da dobije neku podršku, ko ima recimo šansu da najbrže predje iz jednog sistema u drugi, on ima takvu strukturu koja je formirana kroz samo 40 godina - a ova se formirala duže - 70 godina - da on ne može jednostavno napustiti tu strukturu a da ne plati to katastrofalnom cijenom. I nije riječ o tome, da li se može živjeti. Naravno, da je Slovenija živjela samostalno kao Luksemburg 100 godina, ne znam koliko godina, nije sada bitno, ona bi u jednom tom životu, uzmimo isto vrijeme u kojem je Jugoslavija, formirala neku svoju strukturu koja bi bila odgovarajuća. Ja time ne tvrdim da treba 70 godina da se formira nova struktura koja će biti neovisna i kojoj Jugoslavija neće biti nužna. Ni na kraj pameti mi nije to. Ali, vjerujte, nema šansi da se u jednom vrlo kratkom vremenu promijeni ta struktura, ja ću vam samo jedan primjer navesti koji nije naš i koji je u jednoj vrlo razvijenoj sredini. Strukturno prilagodjavanje crne metalurgije u Americi je trajalo 11 godina. To je jedan banalni primjer gdje se radi o strukturama cijelih naroda, zbog toga mi, htjeli ili ne htjeli, postoji određena međuzavisnost koja je proizašla iz struktura koje su formirane kroz ovo vrijeme, i zbog toga ja smatram da treba biti svjestan realnosti, stvarnosti u kojoj se nalazimo, ako hoćemo da razvijemo odnose koji će predstavljati suverenitete republika koje niko neće moći dovesti u pitanje, da onda treba zbilja

- 35 -

graditi to u jednom procesu promjena, u kojem ne treba sada unapred kazati, što se mene osobno tiče, ja sam dao tu formulaciju, Milan se snjom nije bio složio. za mene razdruživanje, čak ako hoćete ujednom dužem vremenskom periodu, ovisno o razvoju tih struktura može značiti i otcepljenje ne formalno-pravno, nego suštinski, ali na način u kojem si ti izgradio strukturu koja ti omogućava da ti možeš živjeti. Ali dotle, razbijati postojeću strukturu a da nemaš za nju zamjenu a ona traži ne samo vrijeme, traži novac, to jeste najveći problem. Osim toga, traži promjenu ljudi, traži njihova nova gledanja, i tako dalje. U stvari, kad je Milan govorio o bolesnom tijelu, pa će radjati bolesnu djecu, jeste, ali istovremeno, Milane, ne radi se o bolesnim i zdravima, nego se radi o bolesti, samo je pitanje da su jedni nešto više bolesni, a neki manje bolesni.

KUČAN: To upšte nije bio moj predlog što sam htio reći.

MARKOVIĆ: I u tom procesu transformiranja ja se s tobom potpuno slažem, kad si rekao, neka Milošević ostane sam. On mora proći, Srbija mora proći ovaj proces transformacije, mora. A to je moja teza koju ja stalno zastupam. Svi, o tome se radi. A ja i ne mislim da je moguća ista terapija, ali ono što je sasvim sigurno, potrebno je izgraditi jednu potpuno novu strukturu. Tragedija je kod nas već što je u gradnji te nove strukture to zapravo vezano na sve segmente, i državne, i ekonomskme i socijalne i ljudske i tako dalje, sve paralelno. Tuje tragedija. A tu je cijena ogromna. Kada ne bi to bilo jedan paralelni proces, onda bi, po mom mišljenju, možda se i brže mogao odvijati ovaj proces formiranja svojih

autonomija koje nose autonomije struktura, jer vez tih autonomija ne vrijede nam političke autonomije, vjeruj mi. One će skršiti zube na tome.

Za mene je sljedeće pitanje. Da li u tome procesu smjesta pokidati sve veze ili u jednom procesu promjena konstituirati odnose koji će gradnju vlastitih struktura koristiti istovremeno i sve ono što iz postojećih struktura je pozitivno i u interesu. Nema van interesa. U tom pogledu, Milane, vjeruj, diskontinuiteta nema. Diskontinuiteta može biti u pravnom smislu, ali u smislu nečega što je realno, a strukture su realna stvar, nema diskontinuiteta. Nema, osim silom.

KUČAN: To isto ja tvrdim. To je naš predlog. To je isto.

MARKOVIĆ: Ali onda dozvoli...

TUDJAMN: Ante, mislim da imaš pravo da je problem prevladavanja stare strukture i stvaranje nove jedno od ključnih pitanja. Ali, mislim da kod toga ipak malo precenjuješ taj element iz dva razloga. Jedno je, duhovna struktura u sadašnjoj SFRJ je takva da je zapravo nepodnošljiva, niko od postojećih naroda ne želi održavati te strukture. Srbija je ne želi iz svojih razloga, Hrvatska iz svojih, Slovenija iz svojih. To je broj jedan.

Broj dva, struktura državna ipak već postoji u tim republikama u velikoj mjeri kao samosvojna državna organizacija. Tako da u tom smislu, slažem se, postoji taj problem, ali malo si ga precijenio u smislu, ali se slažemo da to mora biti proces i da u tom procesu, evo tražimo suradnju da bi bilo u interesu svih.

MARKOVIĆ: Dobro, mi to možemo i krajnje pojednostaviti, pa ja neću ulaziti dalje u tu analizu, mada mislim, ovaj razgovor me je potaknuo da ja nešto sada i dublje o tome kažem, jer mislim barem da razumijem

te procese, ja nemam namjeru u mom razmišljanju da hiperforiram značaj jednoga niti da minimiziram značaj drugoga. Ja čak mislim da prihvatanje, da se radi o strukturama, i to o strukturama za koje treba vrijeme da se mjenjaju, u čemu i čovjek kao dio te strukture koji se formirao prema tom sistemu. Vidite interesantno, napraviću digresiju, pa ću se vratiti.

Jugoslavija je jedina koja nije podržavila svu zemlju. U Jugoslaviji 83% zemlje je u privatnom vlasništvu. Ali, danas se i taj privatni vlasnik, jer je živio u toj sredini 45 godina, ponaša na isti način kao društveni. On je formirao svoj mentalitet na takav način.

Hoću reći da to nije jednostavno mjenjati. Ja zbog toga govorim, i od te bolesti, takove koja je proizašla iz tog sistema, svi boluju. I ako neko misli od vas da on nije zaražen, grdno se vara. Pitanje je samo nivoa bolesti. I sada kako ja na stvar gledam.

Ja ni ne mislim na to da mi na selu moramo zadržavati sve ono što zapravo treba da zadržavamo. Ma ne treba nam to ljudi. Ali istovremeno, shvaćajući da je to jedan proces, onda mu mi i sa političkog aspekta, sa političkom, moramo dati demokratski karakter. a ako vi donosite odluke koje će značiti da je razdruživanje samo zapravo fasada, zato da se prekinu odmah odnosi i da se stvori odmah diskontinuitet, vi ćete u suštini napraviti nešto što je kontra interesima vašim vlastitim za demokratski rasplet odnosa i zaustaviće taj pozitivni proces. Ja mislim, da ovim, a ovaj način, ako bi se to dogodilo, vi ćete više pomoći da ostaje ova Jugoslavija, umjesto da se ona mjenja.

MESIĆ: Nego, da svako svoje probleme mora rješavati.

MARKOVIĆ: Ma dobro slušaj Stipe, nije riječ o tome, riječ je o odredjenom stupnju medjuzavisnosti koja je stvorena kroz 70 i nešto godina i koja se neda prerezati jednostavno. I ja ne govorim o tome da Hrvatska rješava probleme Makedonije, još manje Srbije. Što ne znači, da u nekoj novoj zajednici koju ćemo graditi, kao što savremeni svijet ima, nemamo neke institucije koje su akt solidarnosti, ali na ekonomskoj osnovi, ali ne na nekoj drugoj. Ali to je nešto drugo.

I ja sada prvenstveno da kažem, i ne govorim samo o diskontinuitetu u pravnom poretku, nego govorim o diskontinuitetu u faktičkim odnosima koji postoje. To je za mene prvenstveno. A pravni poredak je samo dio toga. I teško ćete moći održati, teško će se moći održati da razdruživanje bude proces, ukoliko recimo se preko noći napravi ovakva vrsta diskontinuiteta.

Ti kažem Milane, dobro, carina je pitanje, ne znam, sada suvereniteta.

KUČAN: Ne, ali pitanje kompetencija. Konkretno sada.

MARKOVIĆ: Izvini, ako prihvatimo da je to jedan proces promjena i da ne mjenjamo ni vanjske ni unutrašnje granice, da ih ne mjenjamo, bez toga, mi zapravo onda vršimo stvarno pravni diskontinuitet koji onda utječe na ovo drugo. Ako to prihvatimo, onda molim te, situacija je takva. Mi imamo sada računa, kad izuzmemo more...

TUDJMAN: Zašto postavljaš pitanje vanjskih granica, ko uopće govori o pitanju vanjskih granica?

MARKOVIĆ: Ne, ali vanjske granice i carina, izvini, su vezani, ja to ne mogu odvojiti jedno od drugoga, najpragma-

tičnije govoreći. Kojim pravom Slovenija sada uvodi carinske barijere na robe koje nije njena, stanovnike koji nisu njeni.

KUČAN: Odakle ti ta informacija?

MARKOVIĆ: Ma ne može on to razlučiti, izvini ti to, molim te, o tome se radi. Pa nemojte ljudi moji, tamo ima špediciju koja je slovenska, a uvozi za Makedoniju. Nemojte ljudi, to je veliko, vi mislite, nije to tako jednostavno, da ćeš ti preuzeti robu, nije tako. Izvini.

KUČAN: Roba ima - odakle je i za koga je.

MARKOVIĆ: Ne, izvini ti to. Nije sasvim tako. Mi se sa tim ljudi srećemo. Ja sam radio taj posao u praksi, ja znam šta to znači. Treba između ostaloga omogućiti da tu ne dodje do jednoga sudara koji bi mogao preći granice ove recimo jedne tolerancije koja mora postojati u demokratskom razrešenju tih odnosa.

S druge strane, da se razumjemo, i ti kažeš, jeste, možda će se reći da može biti da je i Jugoslavija uzročnik zbog toga što je, ili vlada savezna, kako si rekao, može biti da je ona uzročnik zašto je došlo do toga kolapsa na granici. Ali istovremeno i sasvim obratno. Ja ne vjerujem, kažem, ne vjerujem da bilo ko u svijetu će podržati jedan jednostrani akt kojem vi predodređujete, kroz carine predodređujete granice.

KUČAN: To je potpuno pogrešna diskusija. Uopšte se ne radi o tome. Nego je to vaša predstava da biste napravili argumente za ono što mislite uraditi i što je u onoj odluci napisano. U onoj odluci napisano nekako vrlo vešto napisano, vrlo vešto, da se stvori apsurdna situacija. 17% te robe o kojoj ti govoriš, i ta se carina zadržava. To je roba u tranzitu ako

ako hoćeš.

MARKOVIĆ: Gro robe je u tranzitu, a nije roba koja ide u Sloveniju.

KUČAN: Ne ubira se carina od te robe koje nisu naše.

MARKOVIĆ: Molim te, ja ti sada opet kažem, da na način na koji vi to sada radite, on apsolutno vodi u jedan drugi diskontinuitet kojeg ne bi niko želeo.

KUČAN: da ne diskutiramo o tome, neka raspletu oni koji su u toj radnoj grupi, pa neka oni vide.

MARKOVIĆ: Dobro, ali istovremeno ne možete, zašto sada vršite nasilje.

KUČAN: Kakvo nasilje?

MARKOVIĆ: Pa sve republike, sve, molim te, su prihvatile apsolutno....

KUČAN: I mi, onoliko koliko....

MARKOVIĆ: Niste prihvatili, nije istina. Odnosno prihvatio je Ocvirk na sastanku, a posle negirao kad je došao u Sloveniju. Izvini molim te.

KUČAN: Ja ne govorim o tome ko je šta rekao, možda si ti u pravu. Ja na tom sastanku nisam bio, nego ja ti govorim o tome šta je suština toga.

MARKOVIĆ: Dobro, ja tebi govorim sada da smo mi imali sjednicu svih predsjednika vlada.

KUČAN: To je konkretni sastanak o kome ja ne govorim. Ja govorim o problemu carina.

MARKOVIĆ: Umjesto Peterlea je bio Ocvirk. Evo pošto su ovdje dvije republike bio je Joža Manolić. Našli smo

rješenje i mi smo spremili odluku koja treba da omogući funkcionisanje carine u zemlji. Svi su se preispitali. Ocvirk je išao na telefon, vratio se natrag i rekao: i mi se slažemo.

KUČAN/ to je konkretan problem kako ste vi hteli rešiti, a ja govorim da li su carine ono što ti govoriš ili nisu. Ja ti govorim preuzimanje carina slovenačkih, nije preuzimanje robe koja nije slovenačka.

MARKOVIĆ: Ja tebi sad opet kažem, da ne možete ako je to proces u kojem granice se ne diraju.

KUČAN: Govorimo različite stvari.

MARKOVIĆ: Nije granica samo ona medja preko koje možeš ići ili ne, nego i režim koji na njoj vrijedi. A između ostalog carina je dio tog režima granice.

KUČAN: I ništa se u tom režimu ne menja.

MARKOVIĆ: Mijenja, izvinite vi uzimate to potpuno u svoje ruke i vi odredjujete kako to funkcionise.

MESIĆ: Nema logike da on uzme carinu za svoju robu, možda ja ne razumem.

KUČAN: To je isto kao da ti Švajcarska odbije carinu za Tursku.

MARKOVIĆ: E vidiš to je ono, jeli to sada diskontinuitet ili je kontinuitet.

KUČAN: Ja ti govorim da se o tome ne radi.

MARKOVIĆ: Dobro, ako se o tome ne radi onda granica, pošto je jedna i ne mijenja se onda na toj granici režimi postoje koji postoje. To znači ne može tu carinu uzimati Slovenija. I ako se na tome ne razumjemo onda se ne razumjemo na nečemu što je generalno, mislim jedan primjer, jedan slučaj na

kojem se naše generalno opredjeljenje preispituje. Na žalost. Može biti nije tako.

Inače što se drugoga tiče ja se potpuno slažem - da li postoji spremnost ili ne.

MESIĆ: Da li se ovo može riješiti principijelno i tehnički. Ako se u principu slažemo.

MARKOVIĆ: Izvini molim te Stipe, ako smo prihvatili da ne mijenjamo granice onda ne mijenjamo ni režime na granicama. I zašto svi, svi od Hrvatske do Makedonije ne sprječavaju tokove carina nego Slovenija, zašto?

MESIĆ: Zato što on hoće odmah čiste odnose.

MARKOVIĆ: Ne želi.

KUČAN: U tome je nesporazum. Taj problem pokazuje kako se mi duboko ne razumemo. Ja sam hteo to da vidim da li se mi razumemo ili ne. Ne razumemo se nego se ne slažemo.

MARKOVIĆ: Onda se ne slažemo ako je tako.

KUČAN: Samo nije istina to što ti tvrdiš da mi ubiremo carinu za robu koja nije slovenačka. Mi imamo istu tarifu carinsku jugoslovensku, i rekli smo, imamo isti režim, carina se uzima od slovenačke robe, za slovenačka preduzeća, druga roba ide i odvaja se ta carina. Ako je tu problem bio, onda to nije bilo u redu.

MARKOVIĆ: Molim te, osnovni problem je u tome da ta carina tamo ne može biti slovenačka nego jugoslovenska. Sve dotle dok imamo jednu granicu.

KUČAN: Oprosti, kako jednu granicu? Mi imamo svoju granicu, i hoćemo da to bude slovenačka granica.

- 43 -

MARKOVI: Dobro, to je onda pravi razgovor, znači, vi hoćete otcepljenje, a ne razdruživanje.

KUČAN: Onda se mi ne razumemo. Onda ti misliš da je nama razdruživanje samo magla veštačka da kažemo da mi to nismo uradili.

MARKOVIĆ: A vi mislite opet tako, da mi mislimo da je razdruživanje takvog karaktera da ti možeš odmah zatvoriti granice.

TUDJMAN: Ante, trebalo bi prihvatiti ovo. Razdruživanje jasno teži postupnom i potpunom osamostaljenju na svim područjima. To postupno razdruživanje može negdje trajati da tako kažem jedan dan, negdje mjesec, negde nekoliko mjeseci, negde i dve tri godine, po mom shvaćanju današnjem. Prema tome, ako je pitanje carina takvo, da se ono može provesti odmah....

MARKOVIĆ: Ne može.

TUDJMAN: Onda nema razloga da se ne provede.

MARKOVIĆ: Ne može.

TUDJMAN: to bi trebalo, ne za ovakvim stolom, nego li po radnim ekspertskim grupama, ali u duhu ovog prihvaćenog načina rješavanja.

MARKOVIĆ: Ne može, ali pošto je to sada zapravo ne tehnička nego politička odluka, politička - ona je odgovor, imami li jedne granice ili mjenjamo granice. Ako 26-toga se mjenjaju granice, onda ima Milan pravo. Ako se ne mjenjaju granice, onda on nema pravo.

KUČAN: Čekaj Ante, šta ti misliš da će se desiti 26-tog.

MARKOVIĆ: Znači da se otcepljujete. Ako to kažeš samostalna država, onda je to - to.

KUČAN: To je tvoje tumačenje.

MARKOVIĆ: Nije moje.

KUČAN: Kako nije, ti si prihvatio jedno tumačenje koje je za vas jednostavnije. Jer vi ćete na tom tumačenju tražiti podršku u svetu, i nas proglasiti separatistima. A mi smo 26.12. rekli da ćemo to uraditi.

MARKOVIĆ: Izvini, tebe ne može niko proglašiti separatistom, nego ti sam. A što će te drugi proglašiti, to je pojeo vuk magarca. Ako ti sam sebe proglasiš, to je druga stvar.

KUČAN: Dakle, mi čuvamo Jugoslaviju, sve otane kako je bilo, samo treba još da se mi dogovorimo kako je ovde med i mleko.

MARKOVIĆ: Nije točno- Ja se s tim slažem, i kad bi to bilo tako, ne bih radio ovo što radim sve vreme da mjenjam tu Jugoslaviju i da mjenjam sistem i tako dalje.

TUDJMAN: Čekaj Ante, ne radi se o promeni Jugoslavije. Ove Jugoslavije nema, već je danas nema, duhovno je nema, faktički još kako-tako. Radi se o tome da li je moguće ovu zajednicu u jugoslovenskim okvirima održati kao savez suverenih država.

MARKOVIĆ: Dobro, i ti govoriš opet o Jugoslaviji kao nekoj zajednici. Prema tome, ja uopće nemam interes sada, niti imam razloga da ja govorim o nekom drugom interesu tako konstituiranom. Ali ja samo kažem da je to proces u kojem u obadva pravca trebaju teći procesi konstituiranja, u kojem najprvi, najduži i najteži problem će biti, problem struktura koje će se morati na jednoj strani, rekao bih, zaokuržiti, postati autarkičnije nego što do sada, a na drugoj strani koristiti ono što im iz optimiranja jednog sistema u cjelini je za njih interesantno.

Ja bih sada već mogao popisati šta može ostati čak kao trajni interes. Mogao bi sada popisati dio toga šta se već sada može zatvoriti samo u sebe. Ali za jedan broj toga ne bih znao dati odgovor, jer mi treba vrijeme da mi da odgovor.

Ali jedno je sigurno, a na tome, po mom mišljenju, mi sada zapravo i testiramo sami sebe - da li 26-toga se mjenjaju granice, jer sada pitam, Jugoslavije. Da li se mjenjaju granice Jugoslavije? Ako se ne mjenjaju granice Jugoslavije, onda režim na granicama ostaje isti.

TUDJMAN: Ante, evo ti jedno pitanje. Od samoga početka smo postavljali da želimo tu zajedniku suverenih jugoslovenskih republika po uzoru na evropsku zajednicu. Da li postoje granice onih država koje stupaju u tu Evropsku zajednic?

MARKOVIĆ: Molim te, uopće nije u tom pitanje.

TUDJMAN: Kako nije, u tome je pitanje.

MARKOVIĆ: Izvini.

TUDJMAN: Bez obzira kakav režim treba da postavite, ali zna se gdje je granica Belgije, gdje je Francuske, itd.

MARKOVIĆ: Ali smo rekli da je to proces kroz kojega mi moramo proći. A vi kažete proces, ali izvinite, to je...

MESIĆ: Isti režim ostaje.

MARKOVIĆ: Ne, ne, kažete to je proces, proces je utoliko što vi u krajnjoj liniji sada, ajde ja ću isto to biti toliko otvoren pa da kažem, kao što Milan kaže da

se iza ovoga kamuflira ostajanje postojećeg, ja ću rei da ti iza toga procesa kamufliraš zapravo otcjepljenje!

KUČAN: Ante, čim ideš na te termine o otcjepljenje, ne otcepljenje, mi 26-tog kažemo, Slovenija je suverena država, i njene su granice ove. Ona uspostavlja efektivno vlast, ali je uspostavlja postepeno. Molim te, zašto na carinama ne bi uspostavila tu vlast. Ti si sada rekao, jer ubiramo carinu od drugih. To nećemo i ne možemo. Ali svoju možemo.

MARKOVIĆ: Nije samo to jer ti kažeš postepeno. Zašto carinu odmah, zašto ne postepeno?

KUČAN: Pa zato jer je to ključni instrument monetarnog odnosno privrednog suvereniteta.

MARKOVIĆ: Nije molim te..

TUDJMAN: Zato što to može.

MARKOVIĆ: Kao prvo, nije monetarne, to je fiskalne. Zaštitni.

KUČAN: Čekaj Ante molim te da ti objasnim, ako već insistiraš na tome. Neću ja govoriti zašto je to vama potrebno i zašto ćete to uraditi, to je meni jasno. I pogrešno sam upotrebio reč jer mi je izletelo, ne mogu na slovenačkom govoriti: ključni instrument ekonomskog suvereniteta jeste monetarna politika i carine. Mi carine što se nas tiče možemo odmah raditi a federaciji odnosno Jugoslaviji odnosno ako hoćeš saveznim organima i institucijama za ono što je zajedničko plaćati onoliko koliko se

- 47 -

dogovorimo od naših izvornih prihoda. A carine su naši izvorni prihodi, ne vaši. Tu se slažemo. Dakle Jugoslavija ostaje dalje.

MESIĆ: Principijelno pitanje čiji su izvorni prihodi odnosno te asocijacije ili Slovenije, odnosno republike.

MARKOVIĆ: Izvinite, ima prethodno pitanje na koje treba dati odgovor: da li mijenjamo sa 26. granice Jugoslavije.

TUDJMAN: Opet Ante ti nećeš shvatiti. Jesu li promjenjenje granice sa stvaranjem Evropske granice između Belgije i Nizozemske ili Belgije i Francuske?

MARKOVIĆ: Ama ljudi Zajednica se formira sada već 20 godina. O čemu vi govorite. Mi govorimo o jednom danu.

TUDJMAN: 20 godina se formira i 20 godina se carine one države koje jesu.

MARKOVIĆ: Ali mi govorimo o jednom danu, o danu.

TUDJMAN: Zašto ti ne prihvatiš to načelo da to razdruživanje znači da na pojedinom području možeš onog trenutka kada proglasimo, na pojedinim područjima za mjesec dana, rekao sam za nekoliko mjeseci pa i dvije-tri godine.

MESIĆ: Pa to je i Ante rekao.

MARKOVIĆ: To i ja govorim ali ja kažem da na carinama ne može, carine treba duže vreme.

MESIĆ: Zašto?

MARKOVIĆ: Zato što je to dokaz da nema više jedne granice.

- 48 -

TUDJMAN: Nema, ne psotoji. Ali koja je u sastavu jugoslvoenske...

MARKOVIĆ: To se tek treba preformulirati taj novi odnos.

TUDJMAN: To treba odobriti ko, Ante Markoivć ili Slobodan Milošević.

KUČAN: Veljko.

MARKOVIĆ: Na taj način ne vrijedi razgovarati. Dovoljni ste onda vi sami sebi.

TUDJMAN: Tu smmo došli do jednog principi- jelngo pitanja odnosa republika i savezne vlade i uopće saveznih tijela. Pravo naroda na samoodredjenje. I ko je taj koji će to pravo ograničavati i na koji način i kojim sredstvima.

KUČAN: To je logika onog zakona o otcepljenju.

MARKOVIĆ: Praviaate medvedju uslugu procesu kojega želite sami ostvariti, veliku medvedju uslugu. A vi dobro razmislite.

MESIĆ: To je najčistiji prihod.

MARKOVIĆ: Nije, nije.

KUČAN: U tome je stvar ko će imati novac, taj će imati vlast, to je vrlo jednostavno pitanje.

MARKOVIĆ: Izvini postoje porezi, postoje doprinosi, postoji više izvora. Jedan jedini izvor izražava izmedju ostaloga granice jedne zemlje.

KUČAN: Ne nego suverenitet.

MARKOVIĆ: Ne nego granice. I ako želite granice promijeniti onda to recite.

KUČAN: Ne želimo promeniti, mi nikome ništa nećemo uzimati. Ali sa aspekta oko kog govorimo ja tebe ovako razumem: ti misliš da je to tek na kraju jednog procesa.

MARKOVIĆ: Ne nisam rekao, ne znam na kojem dijelu ali sasvim sigurno nije ad hoc ni u jednom trenutku.

KUČAN: Uvek će biti ad hoc.

MARKOVIĆ: A još 26. nije ni došao a vi ste već uzeli carine.

KUČAN: To je drugo. Ja govorim posle 26. to je drugo, to je pretpostavka da 26. će se napraviti samo jedna deklaracija i ništa se ne menja.

MARKOVIĆ: Nije tako, ne ne, ja sam ti rekao da ja islim da možemo identificirati iks stvari koje se odmah mogu mijenjati a neke će biti proces a za neke vjerujem da će se u procesu opredijeliti da li će ostati ili neće ostati.

KUČAN: Sad te vrlo prosto pitam: zašto misliš da te carine ne mogu biti naše?

MARKOVIĆ: Zato što je carina izraz da li postoji granica zemlje ili ne postoji.

KUČAN: Sve je izraz toga.

TUDJMAN: Vidiš Ante, da li postoji zajednica zemlje? Da li postoji jugoslovenska zemlja? To je ona razina. Čak i u terminologiji u hrvatskom i srpskom postoji jugoslovenska državna zajednica, a postoji zemlja Slovenija i zemlja Hrvatska.

MARKOVIĆ: Ja vas pozivam na večeru zbog toga što vi morate ići, a ne zbog mene. Ja sam za to da sad odmah idemo ako ti Milane kažeš da moraš krenuti sa aerodroma u 20,30.

KUČAN: Imam 15 minuta više.

MARKOVIĆ: Dobro ako je tako.

KUČAN: Moramo završiti i jedan i drugi.

MARKOVIĆ: Dobro pošto je sada već prošlo pola osam ja predlažem da idemo odmah na večeru i da nastavimo razgovor.

TUDJMAN: Vidiš recimo što se carine tiče, ja se tim pitanjem nisam posebno bavio. Ja bih iz nekih pragmatičnih i kompromiserskih razloga da bi smo što prije izašli, mogao prihvatiti neko tvoje stanovište, ali iz principijelnih razloga o problemu o kojem se govori, već kad se tako postavlja onda nekako treba ustrajati da se razjasni.

MARKOVIĆ: Ja predlažem da se razmisli. Ovo nije stvar na kojoj treba zaustaviti proces promjena kojeg želite i vi i svi.

KLUČAN: Pitao si me za De Mikelisa. Poslao mi je stenogram razgovora sa Kučanom. On, Lončar, sve zna, ništa se ne može raditi iza njegovih ledja, kao da ja to hoću raditi. De Mikelis je Slovencima rekao da će ostati bez gaća ako se osamostale, to nije rekao. Isto tako im je rekao da će otcepljenjem dosadašnje granice staviti u

- 51 -

pitanje i da nisu više garantirane, a otepljenjem Slovenija sama menja granice i sa time omogući Italiji da postavi pitanje granica. Ambasador Štrbac je učestvovao na razgovor na zahtev De Mikelisa. Inače De Mikelis nije hteo razgovrati sa Kučanom.

MARKOVIĆ: Ko je to rekao?

KUČAN: To je rekao Leka Lončar jednom od naših ambasadora koji je napravio belešku i poslao. Nije problem da je to rečeno, nego je problem u tome što sam ja ipak mislio da Leka ako je imao probleme s tom posetom, mogao je okrenuti telefon i pitati me šta je bilo. Ja sam najmanje hito u Italiju odlaziti da od bilo kog ili bilo šta da tražim.

MARKOVIĆ: Na žalost ima sada previše intriga. Reći ću ja to jer i ja sam doživio.

TUDJMAN: Ne samo da je jedan ozbiljan čovjek došao i prenio mi to, nego je to posetalo medju novinara javna tajna da si ti kazao da bi se Jugoslavija održala, likvidirati Miloševića, Tudjmana i Adžića, šta se pod tim podrazumijeva, to govore novinari.

MARKOVIĆ: Zar ti stvarno misliš da bi ja bio sposoban, pa ja nisam mrava zgazio.

TUDJMAN: Ja ne mislim to, pogledaj u novine. Nakon tih priča najedanput imaš u hrvatskim novinama talambase - Tudjman odlazi, evo ga, možemo lupati po njemu što god hoćemo.

MARKOVIĆ: I sve te novine, koje su tobože pod našom kontrolom.

Idemo da večeramo.